

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٠٦٤٦٨

۸۷/۱/۱۸۰۲

۸۷/۱۰/۲۴

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان :

بررسی مبانی فقهی مسئولیت ناشی از تخلف از مقررات عبور و مرور

استاد راهنما :

دکتر سید محمد جواد وزیری فرد

استاد مشاور :

دکتر سید یوسف علوی وثوقی

نگارنده :

طاهره اسمعیلی

پاییز ۱۳۸۷

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۱۳

۱۰۶۴۶۸

بیت

تاریخ: ۸۷/۸/۲۹

شماره: ۱۱/۷۳۰

پیوست:

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف»

جلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد خانم: طاهره اسمعیلی رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی
تحت عنوان: بررسی مبانی فقهی مسئولیت ناشی از تخلف از مقررات عبور و مرور
با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۸۷/۸/۲۲ تشکیل گردید.
در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره با عدد ۷۱/۵ با
حروف **هفتاد و یک**
با درجه: عالی ○ بسیار خوب ○ خوب ○ قابل قبول ○ دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
آقای سیدمحمدجواد وزیری فرد	استاد راهنما	استادیار	
آقای سیدیوسف علوی وثوقی	استاد مشاور	استادیار	
آقای محمدجواد حیدری خراسانی	استاد ناظر	استادیار	
آقای احمد دیلمی	استاد ناظر	مربی	
آقای غلامحسین اعرابی	نماینده کمیته تخصیلات تکمیلی	استادیار	

رئیس امور آموزش و تمصیلات تکمیلی

نام و امضاء:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده

نام و امضاء:

نشانی:

قم، جاده قدیم اصفهان،
دانشگاه قم

کدپستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱

تلفن: ۲۸۵۳۳۱۱

دورنویس:

معاونت آموزشی ۲۸۵۵۶۸۴

معاونت اداری ۲۸۵۵۶۸۶

معاونت دانشجویی ۲۸۵۵۶۸۸

تقدیم:

تو می آیی، این را کبوترانی می گویند که تازه از بیلاق آمده اند.

تو می آیی، این را تمام دل‌هایی که از چشم‌ها هدیه می شوند می گویند.

تومی آیی و ابرهای متراکم تاریک را می زدایی و چشم‌هایی که حسرت زیارت آفتاب را دارند به

نوازش نور و مهربانی میخوانی پس بیش از این بی شکیبی چشم‌های منتظران و نفس‌گیرترین

لحظه‌ها را استمرار مده.

تقدیم به یگانه منجی عالم بشریت

تقدیر و تشکر:

به نام تویی آغاز می کنیم که یادت در لحظه لحظه زندگیمان جاریست و خدایی فقط سزاوار
توست.

در ابتدا بر خود فرض می دانم که از تمامی معلمین و اساتید بزرگوار که آموختن الفبای علم و دانش
، تا این مقطع از تحصیل را مدیون تعلیم و تربیت ایشان هستم قدردانی کنم، همچنین از استاد
راهنما، آقای دکتر وزیری فرد که با راهنمایی های عالمانه، بزرگوارانه و دلسوزانه خویش بنده را
مورد لطف و عنایت قرار دادند و مراجعات مکرر و پی در پی تواضع و رو خوش را از ایشان دریغ
نکرد. از استاد محترم آقای دکتر علوی که زحمت مشاوره این پایان نامه بر عهده ایشان بود. از
خانواده مهربان خویش که همواره حامی و پشتیبان من در زندگی بودند.

علايم:

قانون مدنی	ق.م
قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا
آیین نامه راهنمایی و رانندگی	آ.ر.ر
قانون بیمه اجباری	ق.ب.ا
ماده	م

چکیده :

ظهور وسایل حمل و نقل در زندگی بشر ، وضع قوانین در خصوص شخص پیاده و سواره را مورد توجه قرار داد. از آن جا که مقررات عبور و مرور ارتباط نزدیکی با حقوق انسان‌ها دارد، وقوع تخلفات و صدمه دیدن افراد در این زمینه امری اجتناب ناپذیر است. امروزه به دلیل افزایش و تغییر کمی و کیفی وسایل نقلیه ، گسترش جمعیت، تغییر اساسی سیستم شهرسازی و نوع کاربری خیابان‌ها به قوانین بسیار نیاز است. عامل حادثه و پرداخت خسارت باید بر حسب مورد با توجه به عوامل مختلف و نیز اینکه چه کسی مباشر یا سبب بوده تعیین گردد. در این پایان نامه بعد از بررسی مفاهیمی چون وسیله نقلیه موتوری ، رانندگی، تصادف و تخلفات مختلف رانندگی به بحث ضمان و شرایط ایجاد مسئولیت و نیز میزان دخالت عواملی خارج از اختیار مالک وسیله نقلیه در مسئولیت وی از منظر فقهی پرداخته شده است. شرایط تحقق مسئولیت ، درصد تأثیر تقصیر راکب در مسئولیت تصادفات و مرجع تشخیص بی احتیاطی از دیگر مطالب این پایان نامه است. در تشریح مسئولیت مدنی ناشی از رانندگی ، از مبانی فقهی حقوقی مسئولیت مالک وسیله نقلیه و نظریه‌های مختلف مربوط به آن سخن به میان آمده و در تعیین مسئول حادثه از بین دارنده و راننده بحث شده است.

کلید واژه‌ها : حق الراجل - حق الراكب - حق القائد - حق السائق - حقوق عابر پیاده و راننده .

ضمان - حوادث رانندگی - عبور و مرور - خطر - تقصیر

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۱	فصل اول کلیات
۴	بیان مسئله تحقیق
۴	بیان پرسش های تحقیق
۴	فرضیه های تحقیق
۵	روش تحقیق
۵	پیشینه تحقیق
۵	ضرورت تحقیق
۵	معرفی مباحث
۶	مبحث اول: مفاهیم لغوی و اصطلاحی
۶	گفتار اول: وسیله نقلیه موتوری
۶	بند اول: مفهوم لغوی
۶	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۷	گفتار دوم: راندن و راننده
۷	بند اول: مفهوم لغوی
۷	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۸	گفتار سوم: تصادف و تصادم
۸	بند اول: مفهوم لغوی
۸	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۸	گفتار چهارم: تقصیر
۸	بند اول: مفهوم لغوی
۹	گفتار پنجم: ضمان
۹	بند اول: مفهوم لغوی

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۹	گفتار ششم: مسئولیت کیفری و مدنی
۹	بند اول: مفهوم لغوی
۹	بند دوم: مفهوم اصطلاحی
۱۱	فصل دوم: بررسی مسئولیت کیفری تخلف از مقررات عبور و مرور
۱۱	مبحث اول: ضمان حامل کالا (بررسی م ۳۲۴ ق.م.ا)
۱۱	گفتار اول: مستند شرعی ماده
۱۲	۱- عنصر مادی
۱۲	گفتار دوم: حامل کالا
۱۴	گفتار سوم: بررسی م ۷۱۴ ق.م.ا
۱۵	۱- عنصر مادی جرم
۱۵	۱-۱- وسیله ارتکاب جرم
۱۶	۲- عنصر معنوی جرم
۱۶	بی احتیاطی
۱۷	بی مبالاتی
۱۸	عدم مهارت
۱۸	عدم رعایت نظامات دولتی
۱۹	۳- شرایط تحقق مسئولیت راننده یا متصدی وسیله نقلیه موتوری
۱۹	۳-۱- درصد تأثیر تقصیر مرتکب در میزان مسئولیت تصادفات رانندگی
۲۰	۴- مقصود از راندن
۲۰	۵- مقصود از قتل غیر عمدی
۲۱	۶- مرجع تشخیص بی احتیاطی، بی مبالاتی، عدم رعایت نظامات دولتی
۲۲	۷- حق اله یا حق الناس بودن تخلفات رانندگی

« فهرست مطالب »

عنوان	صفحه
۸- رویه قضایی.....	۲۲
مبحث دوم: ضمان ناشی از فریاد و مانند آن (بررسی م ۳۲۵ و ۳۲۶ ق.م.ا)	۲۳
گفتار اول: مستند شرعی.....	۲۴
گفتار دوم: فریاد و هراس.....	۲۵
گفتار سوم: م ۳۲۶ ق.م.ا.....	۲۹
گفتار چهارم: بررسی م ۷۱۵ ق.م.ا.....	۳۳
۱- عنصر مادی جرم.....	۳۴
۲- مرض جسمی.....	۳۴
۳- حواس پنج گانه.....	۳۴
۴- منظور از عضو.....	۳۵
مبحث سوم: ضمان صادم (صدمه زننده) (بررسی م ۳۲۸ ق.م.ا)	۳۵
گفتار اول: مستند شرعی.....	۳۵
گفتار دوم: بررسی م ۷۱۶ ق.م.ا.....	۳۷
۱- عنصر مادی جرم.....	۳۷
مبحث چهارم: توقف در مکان مجاز (بررسی م ۳۳۰ ق.م.ا)	۳۷
گفتار اول: مکان مجاز.....	۳۷
گفتار دوم: توضیح م ۷۱۷ ق.م.ا.....	۳۹
۱- عنصر مادی جرم.....	۳۹
۲- حدود شمول ماده.....	۳۹
۳- تشدید مجازات.....	۳۹
۴- صدمه بدنی.....	۴۰
مبحث پنجم: توقف در مکان ممنوعه (بررسی م ۳۳۱ ق.م.ا)	۴۰

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۴۰	مبحث پنجم: توقف در مکان ممنوعه (بررسی م ۳۳۱ ق. ۱. م. ۱۰)
۴۰	گفتار اول: مستند شرعی
۴۱	گفتار دوم: مکان ممنوعه
۴۳	گفتار سوم: توضیحی در مورد م ۳۳۳ ق. ۱. م. ۱۰
۴۳	گفتار چهارم: بررسی م ۷۱۸ ق. ۱. م. ۱۰
۴۴	بند اول: موضوع جرم ماده
۴۴	بند دوم: تصدی یا رانندگی وسیله نقلیه در حال مستی
۴۷	بند سوم: نداشتن پروانه رانندگی یکی از عوامل تشدید مجازات رانندگی
۴۹	بند چهارم: رانندگی با سرعت غیر مجاز
۵۰	بند پنجم: رانندگی با وجود عیب و نقص مکانیکی خودرو
۵۱	بند ششم: عبور از محل های ممنوعه
۵۲	بند هفتم: عدم لزوم احراز سببیت برای تشدید مجازات
۵۳	بند هشتم: استثنایی بر ماده
۵۴	بند نهم: تعدد معنوی جرم
۵۶	مبحث ششم: حکم تصادم دو سوار (بررسی م ۳۳۴ ق. ۱. م. ۱۰)
۵۶	گفتار اول: منظور از تصادم
۵۷	گفتار دوم: فرض های تصادم
۶۰	گفتار سوم: بررسی م ۷۱۹ ق. ۱. م. ۱۰
۶۰	بند اول: موضوع و عنصر قانونی ماده
۶۱	بند دوم: چند تذکر
۶۵	مبحث هفتم: ضمان برخورد دو فرد بالغ با یکدیگر (بررسی م ۳۳۵ ق. ۱. م. ۱۰)
۶۶	گفتار اول: برخورد دو فرد بالغ

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۶۷	۱- عنصر مادی جرم.....
۶۷	۲- موضوع جرم.....
۶۷	۳- مطلق بودن جرم.....
۶۷	۴- عنصر معنوی جرم.....
۶۷	۵- مخدوش کردن ارقام و مشخصات پلاک وسیله نقلیه.....
۶۸	مبحث هشتم: حکم تصادم دو راننده (بررسی ۳۳۷ و ۳۳۶ ق.م.ا)
۶۹	گفتار اول: تصادم دو سواره.....
۶۹	گفتار دوم: مقصر نبودن رانندگان.....
۷۰	گفتار سوم: بررسی م ۷۲۱ ق.م.ا.....
۷۱	۱- عنصر مادی جرم.....
۷۱	۲- عنصر معنوی جرم.....
۷۲	مبحث نهم: حکم انجام عمل به مصلحت عابران (بررسی م ۳۴۱ ق.م.ا)
۷۲	گفتار اول: مصلحت عابران.....
۷۳	گفتار دوم: دلیل حکم.....
۷۳	گفتار سوم: بررسی م ۷۲۲ ق.م.ا.....
۷۴	۱- عنصر مادی جرم.....
۷۴	۲- م ۱۰ آر.ر.....
۷۴	۳- زمان اعلام سرقت.....
۷۵	مبحث دهم: حکم انجام عمل عدوانی در ملک دیگری (بررسی م ۳۴۴ ق.م.ا)
۷۵	گفتار اول: عمل عدوانی.....
۷۶	گفتار دوم: بررسی م ۷۲۳ ق.م.ا.....
۷۶	۱- عنصر مادی جرم.....

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۷۶	۲- عنصر معنوی جرم
۷۶	۳- تعریف گواهینامه
۷۷	۴- قبولی در امتحان و تمدید گواهینامه
۷۸	مبحث یازدهم: حکم عرضه کالا و توقف وسیله نقلیه در معابر عمومی (بررسی م ۳۴۵ ق.م.ا)
۷۸	گفتار اول: عرضه کالا
۷۹	گفتار دوم: توضیح م ۷۲۴ ق.م.ا
۷۹	۱- عنصر مادی جرم
۸۰	۲- عنصر معنوی جرم
۸۰	مبحث دوازدهم: حکم لغزش رهگذر در معابر (بررسی م ۳۴۶ ق.م.ا)
۸۰	گفتار اول: لغزش رهگذر
۸۲	گفتار دوم: بررسی م ۷۲۵ ق.م.ا
۸۳	فصل سوم: بررسی مسئولیت مدنی تخلف از مقررات عبور و مرور
۸۳	مبحث اول: مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی
۸۵	مبحث دوم: امکان جمع مسئولیت ناشی از تقصیر دارنده و راننده
۸۶	گفتار اول: مبانی حقوقی مسئولیت دارنده
۸۶	۱- مبنای نظریه ایجاد خطر
۸۷	۲- نظریه تقصیر
۸۸	۳- کوتاهی در حفاظت
۹۲	گفتار دوم: تمیز مسئول حادثه، دارنده یا راننده
۹۴	گفتار سوم: واگذاری اداره وسیله نقلیه
۹۵	۱- شخص ثالث کیست؟
۹۵	۲- شرایط ایجاد مسئولیت

« فهرست مطالب »

صفحه	عنوان
۹۵	۲- شرایط ایجاد مسئولیت.....
۹۸	۳- میزان دخالت قوه قاهره و اثر آن در مسئولیت دارنده.....
۹۸	گفتار چهارم: تقصیر راننده وسیله نقلیه دیگر.....
۱۰۰	گفتار پنجم: قتل و تقسیم بندی آن و انواع قتل از دید فقها.....
۱۰۲	گفتار ششم: شرح تخلفات رانندگی با نضمام قواعد و مواد آیین نامه راهنمایی و رانندگی.....
۱۰۲	۱- شماره گذاری و کارت مشخصات.....
۱۰۵	۲- گواهینامه رانندگی و کارت شهری.....
۱۰۶	۳- معاینه وسایل نقلیه.....
۱۰۷	۴- تجهیزات.....
۱۱۱	۵- مقررات حمل بار.....
۱۱۳	۶- تصادفات.....
۱۱۴	۷- علایم راهنمایی و رانندگی.....
۱۱۷	۸- مقررات رانندگی.....
۱۲۳	۹- مقررات مختلف.....
۱۲۹	نتیجه گیری.....
۱۳۰	فهرست منابع.....
	ضمائم.....
	چکیده انگلیسی.....

فصل اول: کلیات

مقررات عبور و مرور ارتباط نزدیکی با حقوق انسان ها دارد، استفاده از مرکب و وسایل نقلیه، وضع قانون را در این زمینه ضروری می سازد. از آن جا که استفاده از مرکب و وسایل نقلیه در نوع خود خطر آفرین می باشند و گسترش استفاده از آن ها، وضع قوانین در این زمینه با فراز و نشیب هایی همراه است.

با توجه به زندگی امروزی و افزایش وسایل حمل و نقل، وقوع تخلفات و صدمه دیدن افراد امری اجتناب ناپذیر است، پس لازم است که به مقررات عبور و مرور، قوانین شخص پیاده، سواره و مسئولیت هر کدام از آن ها در زمینه قانون دیات و مجازات توجه بیشتری شود.

در مباحث فقهی در باب دیات و جنایات به این موضوع پرداخته شده و امروزه یکی از مباحث مهم حقوقی مسئولیت مدنی و کیفری رانندگان، دارندگان وسایل نقلیه و حقوق عابر پیاده است.

با توجه به مستحدثه بودن مسائل مربوط به تخلفات رانندگی، ادله فقهی و قوانین شرعی نسبت به تعیین متخلف، نوع تخلف و تدارک ضرر شمول دارد. در روایات فقهی بین آنجا که دو سواره یا پیاده یا سواره و پیاده در جهت مخالف یکدیگر حرکت می کنند و در اصطلاح فقهی «تصادم» رخ میدهد و بین آنجا که یکی متوقف و دیگری در حال حرکت است با هم برخورد کنند تفاوت می باشد. گرچه وسایل نقلیه در زمان صدور حدیث وجود نداشته اند، اما مطالبی که در خصوص پیاده و سواره آن روزگار وجود دارد، امروزه نیز می توانند مصداق روشن داشته باشند.

شیخ الطائفه از امام موسی بن جعفر (ع) روایت کرده است: «محمد بن الحسن با سنده عن محمد بن اسماعیل بن بزیع عن حمزه بن برید عن علی بن سوید عن ابی الحسن موسی (ع) قال اذقام قائمنا قال یا معشر الفرسان سیروا فی وسط الطریق یا معشر الرجاله سیروا علی جنبی الطریق فأیمافارس اخذ علی

جنبی الطريق فأصاب رجلاً عیب الزمناه الدیه و أیما رجل اخذ فی وسط الطريق فأصابه به عیب فلادیه

له»

«آن گاه که قائم ما ظهور می کند دستوری دهد که ای گروه سواران از میانه راه عبور کنید وای گروه پیاده از کنار بروید، اگر سواره ای از کنار راه برود و به دیگری آسیب رساند او را به پرداخت دیه محکوم می کنیم و اگر پیاده ای از وسط راه حرکت کند و به او آسیب وارد شود. دیه او بر عهده کسی نیست.»

بر اساس این روایت، استفاده از کوچه، خیابان و جاده باید بین سواره و پیاده تقسیم شود همانگونه که امروزه رایج است و هر کس از مسیری که برای او تعیین شده تجاوز کند و موجب حادثه شود ضامن است و حرکت پیاده از وسط راه و راننده در کنار راه تجاوز به حقوق دیگری می باشد و اگر در این حال آسیبی به او برسد قابل جبران نیست چون خود او سبب شده است. در روایت دیگری شیخ الطائفه از امام صادق نقل کرده اند: «بالاسناد عن یونس عن محمد بن سنان عن العلاء بن الفضیل عن ابی عبدالله (ع) أنه سئل عن رجل یسیر علی طریق من طرق المسلمین علی دابته فتصیب برجلها وعلیه ما أصابت بیدها و اذا وقف فعلیه ما أصابت بیدها و رجلها و ان کان یسوقها فعلیه ما أصابت بیدها و رجلها أيضاً.» «محمد بن علی بن الحسین با سند از انسکونی آن علیاً (ع) کان یضمن القائد والراکب و السائق». هر کس سوار بر چار پا در خیابان حرکت کند و مرکب او بوسیله دست هایش به افراد دیگر آسیب رساند ضامن است ولی اگر بوسیله پاها آسیب رساند ضامن نیست، هر کس پشت سراسب یا قاطر و امثال آن قرار گیرد و آن ها را به جلو براند اگر مرکب او با دست یا پا به دیگران آسیب رساند ضامن است و اگر شخص مرکب را متوقف کند و نگه دارد و مرکب او دست یا پا به دیگران خسارت وارد کند ضامن است و می توان گفت که راننده امروزی در حکم راکب است.

این روایت گرچه در شرایطی که وسیله سواری مردم اسب، قاطر و شتر بوده صادره شده ولی با ملاحظه ملاک حکم و ضمان می توان آن را در زمان فعلی به ماشین و هر وسیله نقلیه دیگر تعمیم داد. بر اساس روایت، فقهی، هر کس در مسیر رفت و آمد مسلمانان کاری انجام دهد که سبب خسارت دیگران شود او ضامن است. «ابی الصباح عن ابی عبدالله کل من أضر بشئ من طریق المسلمین فهو له ضامن»

از این روایات این ملاک بدست می آید که اگر کسی سوار بر مرکب است و یا آن را یدک می کشد بر قسمت جلو مرکب اعم از سر و دست کنترل دارد و می تواند از ایجاد خسارت جلوگیری کند ضامن است ولی چون بر قسمت عقب و پاهای مرکب کنترل ندارد ضمانتی نیست. اما اگر مرکب را به جلو براند و یا آن را متوقف سازد بر تمام مرکب کنترل دارد و می تواند از ایجاد خسارت جلوگیری کند به همین علت ضامن است، همینطور اگر مرکب را مضروب سازد و این اقدام او سبب شود که مرکب خسارت وارد کند چون خود او سبب خسارت شده ضامن است ولی اگر شخص دیگر این کار را انجام دهد و خسارت وارد شود آن فرد ضامن خسارت می باشد.

بیان مسئله تحقیق:

با توجه به زندگی امروزی و افزایش وسایل حمل و نقل، تخلف از مقررات عبور و مرور و صدمه دیدن افراد امری اجتناب ناپذیر است. پس لازم است به قوانین عابر پیاده، سواره، افراد ثالث، قانون بیمه و بخش دیات قانون مجازات اسلامی توجه و با دید وسیع تری به این موضوعات پرداخته شود.

بیان پرسش های تحقیق

در این رساله در صدد هستیم با تکیه بر کتب فقهی و حقوقی به پاسخی کامل و جامع در مورد سئوالات مطرح شده دست یافت، مهمترین سئوالاتی که در این تحقیق به پاسخگویی آنها پرداخته خواهد شد عبارتند از:

۱. در متون فقهی بطور خاص و مبسوط به بحث تخلفات عبور و مرور و زیان های ناشی از آن

اشاره ای شده است؟

۲. مبنای ضامن بودن افراد در این تخلفات در فقه و حقوق چیست؟

۳. با توجه به ضررهای جانی که گاهی اوقات در این تخلفات روی میدهد، در فقه و حقوق

ضررهای جانی خطای محض هستند یا شبه عمد؟

فرضیه های تحقیق:

۱. به رغم مستحدثه بودن مسائل مربوط به تخلفات عبور و مرور و حوادث رانندگی، ادله فقهی

و قوانین شرعی نسبت به تعیین متخلف، نوع تخلف و تدارک ضرر شمول دارد.

۲. خطر آفرین بودن وسیله نقلیه می تواند اماره ای بر تقصیر راننده تلقی شود، این مطلب از

این دیدگاه که معیار فقهی در ضمان اشخاص، عمل آنهاست قابل بررسی می باشد.

روش تحقیق

روش تحقیق و پژوهش در این رساله همانند اغلب مطالعات حوزه علوم انسانی و دین پژوهی، روش کتابخانه ای است و تحقیق میدانی در آن صورت نگرفته است. در روش کتابخانه ای ابتدا اطلاعات لازم در مورد موضوع و ریز موضوعات از طریق مطالعه کتابها و منابع موجود در کتابخانه جمع آوری و سپس با راهنمایی های اساتید محترم به شکل نهایی تدوین می شود.

پیشینه تحقیق:

مطالب و محورهای اصلی بحث در کتب فقهی تحت عناوین «الذیات» «الجنایات علی نحو التسبیب» «فی موجبات الضمان» مطرح شده، در کتب حقوقی هم شرح و توضیح تخلفات رانندگی بیان شده است.

ضرورت تحقیق:

امروزه وسایل نقلیه جزء لاینفک زندگانی بشر است، در بررسی تخلفات و حوادث ناشی از این وسایل، مباحثی از جمله مبحث مجازات و ضمان مطرح می شود که لزوم انجام تحقیقات را برای تعیین شخص متخلف و مجازات او، کیفیت ضمان و چگونگی جبران زیان وارده را ضروری می سازد.

معرفی مباحث:

مطالب این رساله در سه فصل نگارش یافته است، فصل اول عنوان کلیات دارد به تعریف و واژه شناسی پرداخته، در فصل دوم به بررسی مسئولیت کیفری تخلف از مقررات عبور و مرور و در فصل سوم به بررسی مسئولیت مدنی تخلف از مقررات عبور و مرور اشاره شده و هر کدام از این فصول ۳ گانه به نوبه خود مشتمل بر گفتارهایی است.

مبحث اول : مفاهیم لغوی و اصطلاحی

گفتار اول : وسیله نقلیه موتوری

بند اول : مفهوم لغوی : منظور از این وسیله در عرف هر نوع وسیله ی نقلیه ای است که برای حمل و نقل و جابجایی به کار می رود .

بند دوم : مفهوم اصطلاحی : هر گونه وسیله ای که برای حمل مسافر، بار یا کشیدن وسیله نقلیه دیگری که مسافر یا بار حمل می کند ، مورد استفاده قرار گیرد. منظور از وسایل نقلیه، کلیه وسایلی است که مجهز به قدرت موتور یا دارای چرخ باشد و بر روی جاده، خیابان، ریل یا آب جابجا شود و یا دارای موتور بوده و در هوا پرواز می کند بر طبق این تعریف وسایل نقلیه انواع مختلفی دارند : اتومبیل ، موتور سیکلت گازی و دنده ای ، قایق موتوری ، قطار ، جرثقیل ، لودر ، گریدر ، بولدوزر ، لیفت تراک، کمباین ، بیل مکانیکی ، غلطک ، اتوبوس برقی ، یدک ، تریلی و دوچرخه بدون موتور را جز وسایط نقلیه می دانند ولی گاری و فرغون جز وسایل نقلیه نمی باشد . " ملاک در وسیله نقلیه، متحرک بودن و قابلیت جابجایی آن است و ملاک در وسیله موتوری کار کردن خودکار دستگاه بوسیله موتور است"^۱ و "هم چنین رانندگی یا تراکتور هر چند که برای امر زراعت و ... باشد به اعتبار داشتن چرخ و قدرت حرکت بوسیله موتور و لزوم مهارت در راندن جز وسایل نقلیه است و راندن آن بدون پروانه، تشدید مجازات را به همراه خواهد داشت."^۲

۱. زراعت ، عباس. شرح قانون مجازات اسلامی . ج ۱

۲. شکر، رضا. سیروس، قادر. قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی ، ص ۸۳۵